

Kristof De Witte
Wouter Schelfhout

CAMPUS HANDBOEK

Vakdidactiek economie

Lannoo
Campus

D/2024/45/280 – ISBN 978 94 014 3084 5 – NUR 846, 781

Vormgeving omslag: Studio Lannoo
Vormgeving binnenwerk: Crius Group

© Kristof De Witte, Wouter Schelfhout & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2024.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar
gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke
andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus

Vaartkom 41 bus 01.02
3000 Leuven
België

Postbus 23202
1100 DS Amsterdam
Nederland

www.lannoocampus.be

Inhoud

DANKWOORD	11
INLEIDING	13
HOOFDSTUK 1. DE (TOEGEPASTE) ECONOMISCHE VORMING IN DE STRUCTUUR VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS	17
1.1 Structuur van het secundair onderwijs	17
1.1.1 Inleiding	17
1.1.2 Vrijheid van onderwijs in een federale staat	18
1.1.3 Belangrijke actoren op macroniveau	20
1.1.4 Modernisering van het secundair onderwijs	28
1.1.5 Onderwijsdoelen en leerinhouden	35
1.1.6 Lesdoelen	40
1.2 Het domein 'Economie en organisatie' in het secundair onderwijs	47
1.2.1 Tweede graad	48
1.2.2 Derde graad	50
1.2.3 Economisch-financiële competenties	53
1.2.4 Transversale eindtermen	55
HOOFDSTUK 2. EEN VERANDERENDE VISIE OP DE LEERINHOUDEN (TOEGEPASTE) ECONOMIE	59
2.1 Van een praktijkgericht naar een academisch georiënteerd curriculum in het aso	59
2.2 Nieuwe leeropvattingen als basis voor nieuwe curricula	62
2.2.1 Leren is een actief en constructief proces	65
2.2.2 Leren is contextgebonden	66
2.2.3 Leren is nadenken over de aanpak van het eigen leren	69
2.2.4 Conclusie	71
HOOFDSTUK 3. DE LERAAR ECONOMIE IN DE DAGELIJKE PRAKTIJK	75
3.1 Het jaarplan	75
3.2 De lesvoorbereiding	77
3.2.1 De beginsituatie en situering in het leerplan	78

3.2.2	Doelstellingen	79
3.2.3	Leerinhouden	80
3.2.4	Opbouw	84
3.3	Didactische werkvormen en media	85
3.4	Lesreflectie	86
3.5	Permanente vorming en nascholing	89
3.5.1	Tijdschriften	90
3.5.2	Studiedagen	91

HOOFDSTUK 4. DIDACTISCHE REFLECTIEMODELLEN VOOR DE LESSEN (TOEGEPASTE) ECONOMIE 93

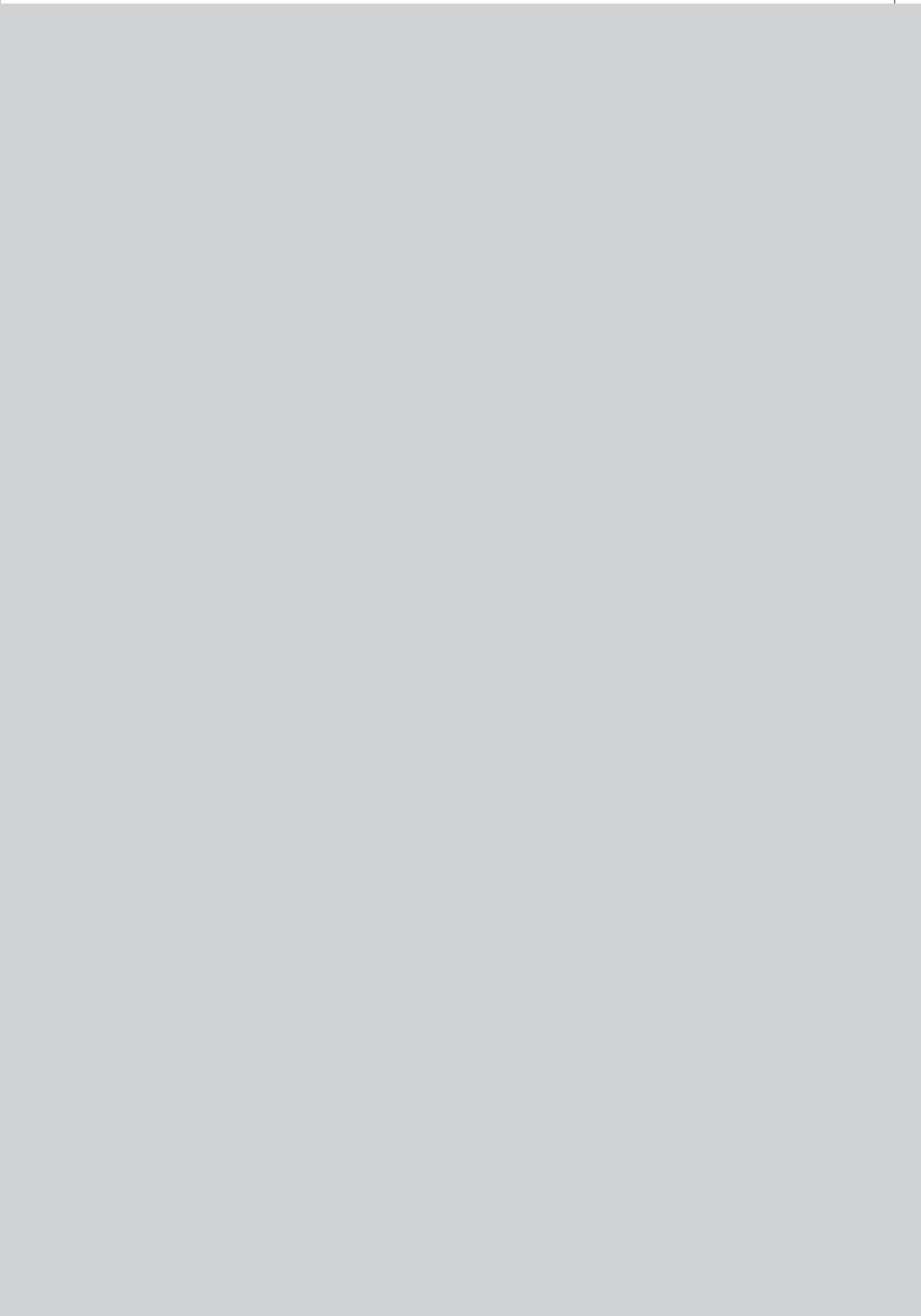
4.1	Het MACS ^E -model: denkkader voor het plannen van lessen	94
4.1.1	Bruikbare kennis en vaardigheden als leerdoel	96
4.1.2	Motiveren	97
4.1.3	Activeren	106
4.1.4	Coachen	111
4.1.5	Structureren	116
4.2	Variatietheorie	131
4.2.1	Het concept	132
4.2.2	Voorbeeld	133
4.3	Binnenklasdifferentiatie	134

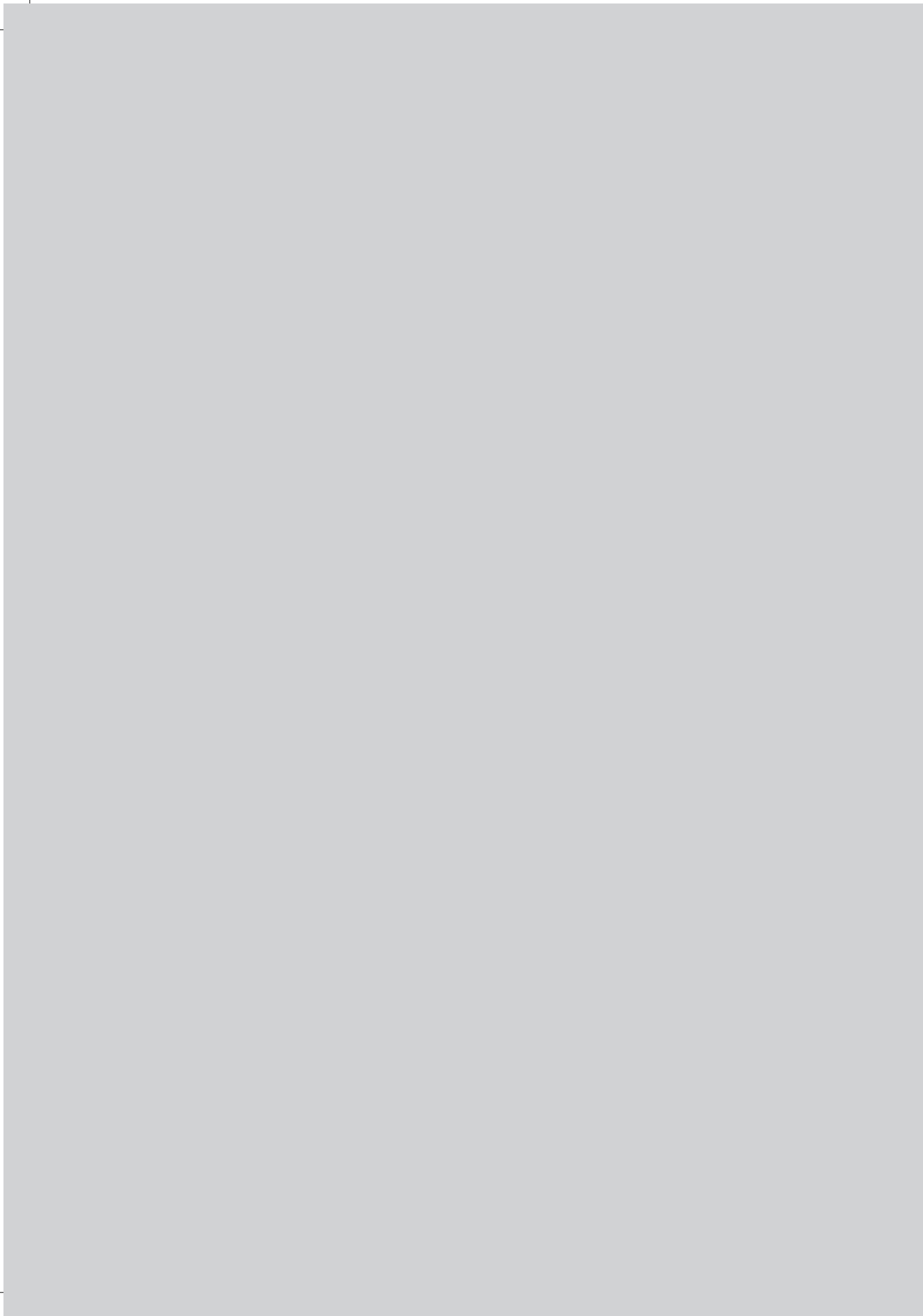
HOOFDSTUK 5. DIDACTISCHE WERKVORMEN IN DE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN 139

5.1	Van leraargestuurd naar zelfregulerend leren	140
5.1.1	Wisselwerking tussen leerling- en leraarsturing	141
5.1.2	Niveaus in de overdracht van leerfuncties	144
5.1.3	Werkvormen en lesfasen	151
5.2	Werkvormen voor het economieonderwijs	153
5.2.1	De doceervorm	153
5.2.2	Het onderwijsleergesprek	154
5.2.3	Het klasgesprek	157
5.2.4	De gevalsstudie	159
5.2.5	Peer instruction	160
5.2.6	Werken met verschillende graden van ondersteuning	161
5.2.7	Expertgroepen	163
5.2.8	Simulaties	164
5.2.9	Probleemgestuurd leren (PGL)	169
5.2.10	Zelfstudiepakketten	176
5.2.11	Flip de klas	179

5.2.12	Films gebruiken in de economieles	182
5.2.13	Mindmapping	183
5.2.14	Serious gaming	185
5.2.15	Gebruik van stelsystemen	186
5.2.16	Strips als activerende werkvorm	188
5.2.17	Cartoons	191
5.2.18	Foto's	192
5.2.19	Conclusie	193
5.3	Team-teaching	195
5.4	Taalbeleid in de lessen (toegepaste) economie	197
5.4.1	Belang van taalbeleid	197
5.4.2	Strategieën voor effectief taalgebruik	197
5.4.3	De NBN-normen	199
HOOFDSTUK 6. MEDIA IN DE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN		203
6.1	Het SAMR-model	204
6.2	Het bord en het digitale bord	206
6.2.1	Het klassieke bord	206
6.2.2	Het digitale bord	208
6.2.3	Tips bij presentatietechnieken	211
6.3	Het leerboek	213
6.3.1	Een handboek of eigen cursus?	213
6.3.2	Gedaantewisseling leerboeken	214
6.3.3	Hoe kies je voor een handboek?	216
6.3.4	Leerboeken zijn meer dan het boek	217
6.3.5	Auteursrecht	218
6.3.6	Je eigen lesmateriaal/werkbundel/leerboek uitwerken	219
6.4	Technologie in het onderwijs	220
6.4.1	Voorwaarden voor gebruik	220
6.4.2	Educatieve technologie	221
6.4.3	Artificiële intelligentie	222
6.4.4	Digitaal schoolplatform	224
6.4.5	Afstandsonderwijs	225
HOOFDSTUK 7. ONDERZOEKSCOMPETENTIES VOOR LEERLINGEN EN LERAREN		229
7.1	De onderzoekscompetentie in de leerplannen	230
7.2	De onderzoekscyclus	232
7.3	Rol van de leraar	236
7.4	De evaluatie	238

HOOFDSTUK 8. DIDACTISCHE BESCHOUWINGEN BIJ HET BOEKHOUDEN	241
8.1 Didactische benadering	241
8.2 Enkele didactische knelpunten	244
8.2.1 De aanvangsfase in het dubbel boekhouden	244
8.3 Educatieve boekhoudpakketten	247
8.3.1 Inleiding	247
8.3.2 Gebruik	248
8.3.3 Didactische tips	249
HOOFDSTUK 9. ONDERNEMERSCHAPSONDERWIJS	253
9.1 Achtergrond	253
9.2 Eindtermen	254
9.3 Bedrijfsbeheer	255
9.4 Het Business Canvas Model	256
9.5 Een aantal programma's op een rijtje	257
9.5.1 Unizo	257
9.5.2 Vlajo	258
HOOFDSTUK 10. EVALUATIE IN DE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN	261
10.1 Vormen van evaluatie	262
10.1.1 Formatieve evaluatie	262
10.1.2 Summatieve evaluatie	263
10.2 Schriftelijke toetsen opstellen	264
10.2.1 Vorm van de vragen	264
10.2.2 Aard van de vragen	270
10.2.3 Vereisten voor een goede toets	272
10.3 Constructie van een toets	278
10.4 Schriftelijke toetsen afnemen	280
10.5 Schriftelijke toetsen corrigeren en beoordelen	281
10.5.1 Schriftelijke toetsen corrigeren	281
10.5.2 Schriftelijke toetsen beoordelen	283
10.6 De resultaten rapporteren	285
10.7 Niet-cognitieve vaardigheden toetsen	287
REFERENTIES	291
LIJST VAN TABELLEN	305
LIJST VAN FIGUREN	307
EINDNOTEN	309

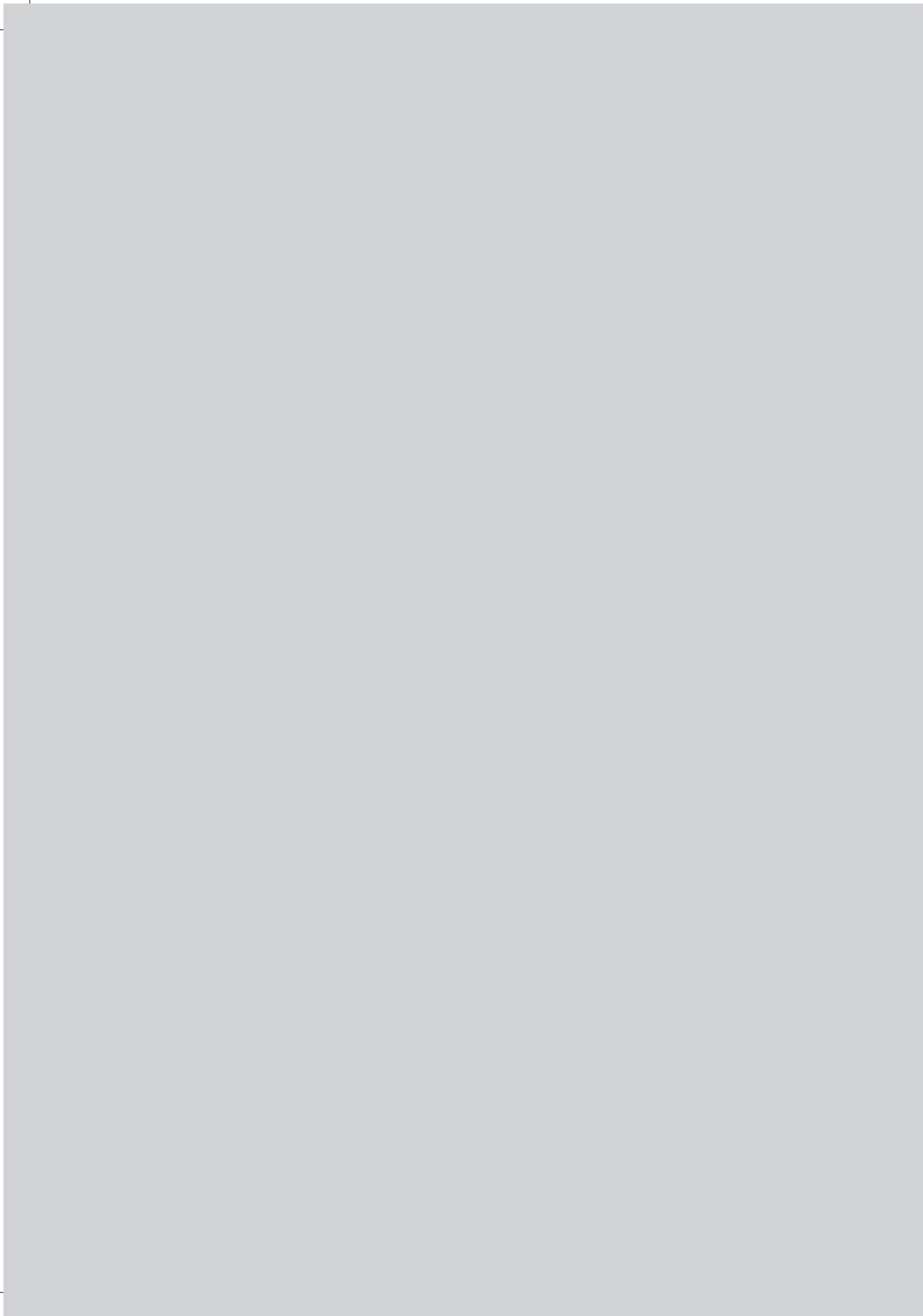
Dankwoord

Dit is de tweede editie van het *Handboek vakdidactiek economie*. In een wereld die voortdurend in beweging is, veranderde ook het economieonderwijs sterk in het laatste decennium. Denk aan hoe de recente hervormingen van het secundair onderwijs en de introductie van nieuwe eindtermen een stempel hebben gedrukt op de manier waarop de economische en handelsgerichte vakinhouden en de bijbehorende vakdidactiek economie worden benaderd. Daarnaast is er ook de opkomst van AI, nieuwe inzichten in lesmethoden en de invoering van de Vlaamse Toetsen. In deze tweede editie focussen we ons op zowel het fundament van vakdidactiek economie, als op enkele recente trends.

We bedanken oprecht diverse collega's en voorgangers die bijgedragen hebben aan dit boek (in alfabetische volgorde): An Buckinx, Henri Christiaen, Anne-Lise Cuypers, Els De Neve, Peter Druyts, Veerle Mommaerts en Katrien Van Daele voor hun diepgaande reflectie op een eerdere versie van het boek. Bijzondere dank is er voor Luc Mondelaers, op wiens teksten we verder mochten bouwen. Verder zijn we ook de verschillende generaties studenten dankbaar. Dankzij hun kritische discussies kon het boek verder rijpen en vorm krijgen.

We hopen dat u het boek smaakt, en we staan uiteraard altijd open voor verdere discussies en input.

Kristof De Witte en Wouter Schelfhout

Inleiding

Leraren (toegepaste) economie hebben het voorrecht om in een prachtig vakgebied te mogen lesgeven. Een vakgebied waar je de les kunt starten met de actualiteit van de dag en waarin de voorbeelden uit de les letterlijk om ons heen gebeuren. Via dit handboek willen we de lezer de passie voor het vakgebied meegeven, alsook een overzicht bieden van het economieonderwijs. Gesteund door een algemeen kader reiken we didactische handvatten aan om lessen (toegepaste) economie zo leerrijk mogelijk te maken.

We starten daarom in **hoofdstuk 1** met het werkkerrein van de leraar economie. We bestuderen de structuur van het secundair onderwijs en situeren er de economische vorming in.

In **hoofdstuk 2** reiken we een algemeen theoretisch kader aan waarop het handboek in de volgende hoofdstukken verder bouwt. We argumenteren dat leren een actief en constructief proces is, dat zich in een bepaalde context afspeelt, en waarin ook metacognitieve kennis van belang is.

In **hoofdstuk 3** belichten we de dagelijkse klaspraktijk. Aspecten daarvan zijn een jaarplan opstellen, een lesvoorbereiding maken, en de reflectie na de les.

In **hoofdstuk 4** gaan we in op het MACS-model en de variatietheorie als ondersteunende modellen om na te denken over economieonderwijs. We staan ook stil bij het concept binnenklasdifferentiatie en reiken enkele toepassingen aan voor het economisch onderwijs.

In **hoofdstuk 5** staan de didactische werkvormen centraal. De doceermethode, het onderwijsleergesprek, gedifferentieerd werk, groepswork en zelfstandig werk zijn voorbeelden van didactische werkvormen. We bespreken ook kritisch het gebruik en de voor- en nadelen van werkvormen zoals expertgroepen, simulaties, klaslokaalexperimenten, *flipping the classroom* (flip de klas),

serious games en het gebruik van stelsystemen. Vooral wordt nagegaan in welke mate bepaalde didactische werkvormen in het economisch onderwijs gebruikt kunnen worden. Tot slot bespreken we hoe team-teaching in zijn werk kan gaan en hoe je als leraar economie kunt werken aan (vak)taal.

In **hoofdstuk 6** schenken we aandacht aan onderwijsmedia die het economisch onderwijs hanteert. Met onderwijsmedia bedoelen we het didactisch materiaal waarvan tijdens het onderwijsleerproces gebruikgemaakt kan worden, zoals leerboeken, (digitaal) bord of laptop. We reiken ook enkele handvaten aan voor afstandsonderwijs.

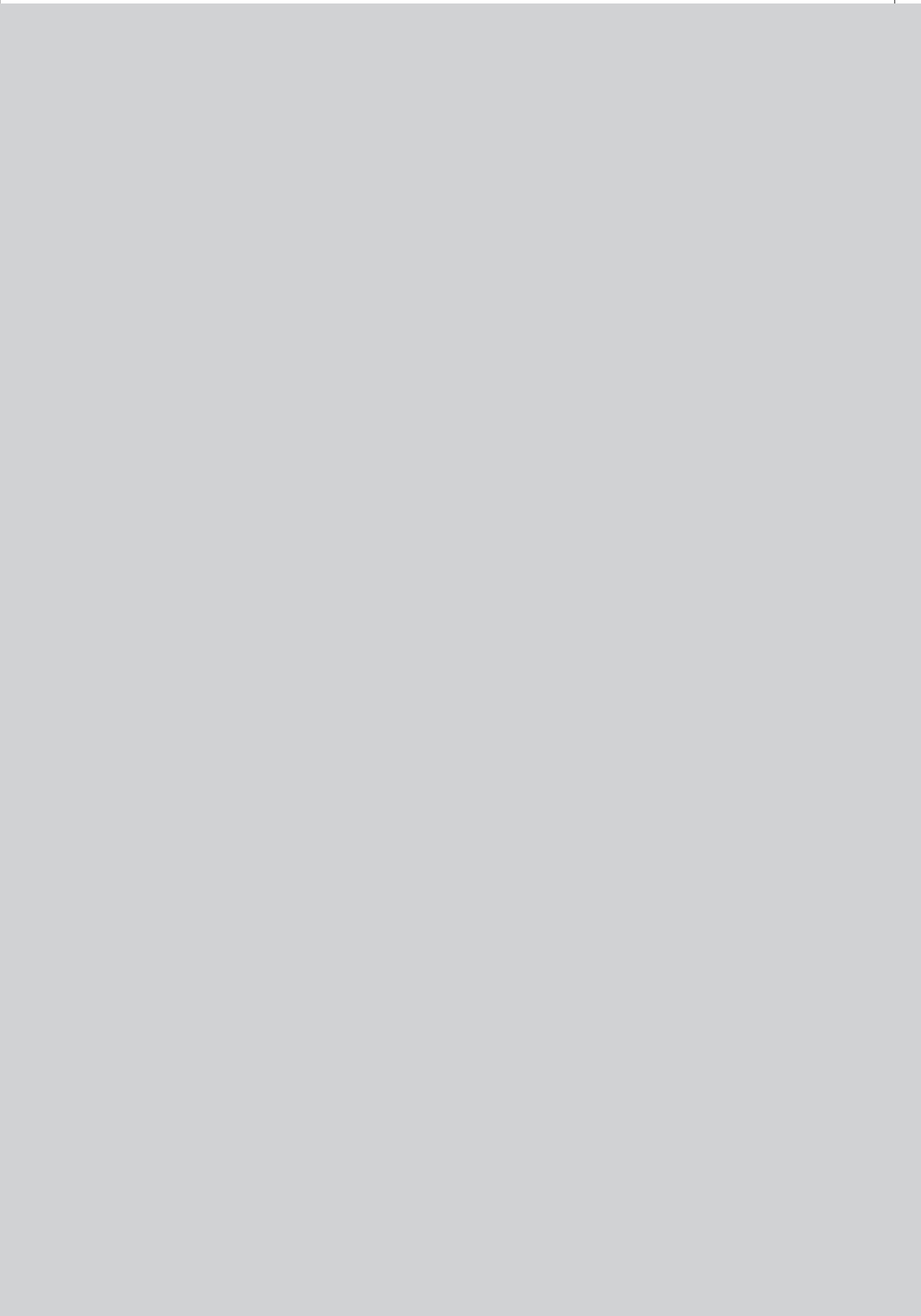
De onderzoekscompetentie voor leerlingen wordt behandeld in **hoofdstuk 7**. We lichten de theoretische achtergrond toe, net als de onderzoekscyclus en mogelijkheden tot evaluatie.

In **hoofdstuk 8** staan we stil bij de specifieke didactiek van het boekhoudonderwijs en educatieve boekhoudpakketten.

In **hoofdstuk 9** gaan we in op initiatieven om te werken aan ondernemerscompetentie en bespreken we het 'business canvas model'.

In **hoofdstuk 10** wordt bekeken hoe we kunnen nagaan of de vooropgestelde doelstellingen gerealiseerd zijn, hoe we de gegevens uit evaluaties moeten interpreteren en vervolgens rapporteren om op grond daarvan beslissingen te nemen. De verschuiving naar meer competentiegericht leren, die in steeds meer leerplannen wordt vastgesteld, zal zich uiteraard ook moeten weerspiegelen in de evaluatie.

Het boek is geschreven voor leraren in opleiding (masters en bachelors), maar ook voor startende leraren en voor ervaren leraren die het als naslagwerk willen gebruiken. Het boek is vakdidactisch van aard en beoogt dus het algemeen didactisch onderzoek te vertalen naar het economieonderwijs.

Hoofdstuk 1
De (toegepaste) economische
vorming in de structuur van het
secundair onderwijs

Hoofdstuk 2
Een veranderende visie op de
leerinhouden (toegepaste) economie

Hoofdstuk 3
De leraar economie in de
dagelijkse praktijk

Hoofdstuk 4
Didactische reflectiemodellen
voor de lessen (toegepaste) economie

Hoofdstuk 5
Didactische werkvormen in de
economische wetenschappen

Hoofdstuk 6
Media in de economische
wetenschappen

Hoofdstuk 7
Onderzoekskompetenties voor
leerlingen en leraren

Hoofdstuk 8
Didactische beschouwingen bij
het boekhouden

Hoofdstuk 9
Ondernemerschapsonderwijs

Hoofdstuk 10
Evaluatie in de economische
wetenschappen

1.1 Structuur van het secundair
onderwijs

1.2 Het domein 'Economie en
organisatie' in het secundair
onderwijs

Hoofdstuk 1

De (toegepaste) economische vorming in de structuur van het secundair onderwijs

In dit hoofdstuk bestuderen we eerst de structuur van het secundair onderwijs. Nadien gaan we in op de plaats van de economische en toegepaste economische vakken in die structuur zoals vertaald in de leerplannen van de verschillende onderwijsverstrekkers, gebaseerd op de minimumdoelen en beroepskwalificaties goedgekeurd door het Vlaams Parlement.

1.1 STRUCTUUR VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

1.1.1 Inleiding

Als leraar functioneer je in een school (of meerdere scholen) en uiteraard is dat de belangrijkste context waarin je je beroep zult uitoefenen. Toch is het als leraar belangrijk om te weten in welke bredere beleidsmatige context jij en je school functioneren, omdat dit een grote impact heeft op jouw werkzaamheden. Onderwijsbeleid in Vlaanderen is een interactie tussen verschillende niveaus. We hanteren twee niveaus:

- het macroniveau met onder meer de Vlaamse minister van Onderwijs, het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap, ook het centrale of gemeenschapsniveau genoemd;
- het mesoniveau met onder meer de onderwijskoepels en pedagogische begeleidingsdiensten, de lokale scholen vertegenwoordigd door hun inrichtende machten.

Daarnaast zijn er belangrijke externe beïnvloedings- en aansturingsmechanismen met een grote impact op het onderwijs. Als (beginnende) leraar is het belangrijk zicht te hebben op dit complexe samenspel gezien de invloed tot op de klasvloer (microniveau). Onderwijs en onderwijsbeleid zijn veelbesproken thema's in Vlaanderen, waarover vaak intense discussies bestaan. In dit hoofdstuk verwijzen we op een aantal plaatsen naar belangrijke regelgeving.

Omdat onderwijs voortdurend evolueert, mede als gevolg van die discussies en van maatschappelijke veranderingen, zijn ook het onderwijsbeleid en de regelgeving voortdurend in evolutie. Daarom is het belangrijk dat de leraar de actualiteit op dat vlak opvolgt.

Binnen de Vlaamse regering is de Vlaamse minister van Onderwijs verantwoordelijk voor bijna alle aspecten van het onderwijsbeleid, van het kleuter- tot het universitair onderwijs binnen de Vlaamse Gemeenschap, met inbegrip van de 'instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de ene of de andere gemeenschap' (Grondwet, art. 127, § 2). Enkel een aantal 'restmateries' inzake de bepaling van het begin en einde van de leerplicht, de minimale voorwaarden voor het uitreiken van de diploma's en de pensioenregeling behoren niet tot het niveau van de gemeenschappen (federale bevoegdheden).

Op het macroniveau bevindt zich de (vele) regelgeving inzake onderwijsaangelegenheden, met bijvoorbeeld impact op hoe het Vlaamse onderwijs georganiseerd wordt. We bespreken een aantal fundamentele regelgevende principes en het decreet 'Modernisering van het secundair onderwijs' omdat dit de huidige organisatie van het secundair onderwijs bepaalt. Vervolgens komt de rol van enkele belangrijke onderwijsinstanties aan bod, zonder hierbij een rangorde te willen aanduiden. Eén ding is duidelijk over het onderwijsbeleid in Vlaanderen: het is altijd opnieuw zoeken naar evenwichten tussen de missie, visie en belangen van de verschillende beïnvloedende stakeholders.

1.1.2 Vrijheid van onderwijs in een federale staat

Een blik op het onderwijsbeleid van de voorbije decennia leert dat de vrijheid van onderwijs vanaf het ontstaan van de Belgische staat een centraal aangestuurd en besproken thema is. De vrijheid van oprichting van onderwijs is opgenomen in de Grondwet en was het onderwerp van vele conflicten zoals ten tijde van de schoolstrijden. De essentiële vragen waren en zijn nog altijd: 'Wie mag onderwijs organiseren? Is dit de verantwoordelijkheid (of het privilege) van het Rijk (de staat, later de gemeenschap) of van een privé-initiatief?'

Op 20 november 1958 werd het Schoolpact ondertekend (De Groof, Witte & Tyssens, 1999). Hierin was de afschaffing van het inschrijvingsgeld voor het

secundair onderwijs (dat tot dan toe betalend was) opgenomen. De resoluties van het Schoolpact werden omgezet in de schoolpactwet van 29 mei 1959. Die vormt het fundament voor de organisatie van alle onderwijsinrichtingen, met uitzondering van de universiteiten. Het onderwijssysteem kent twee netten, namelijk het officieel en het vrij onderwijs. Zij worden gefinancierd of gesubsidieerd door de overheid. Het principe van de vrije schoolkeuze (zie verder) waarborgt de vrijheid van oprichting van onderwijs. Dit betekent dat elke natuurlijke of rechtspersoon het recht heeft onderwijs te organiseren en daarvoor instellingen op te richten. Om erkende diploma's uit te reiken en overheidssubsidies te ontvangen, moeten scholen voldoen aan wettelijke en statutaire voorschriften.

De vrijheid van inrichting van onderwijs of 'pedagogische vrijheid' regelt in grote mate de relaties tussen en de verantwoordelijkheden van de verschillende partners in het onderwijsbeleid, zoals het ministerie, de inrichtende machten/schoolbesturen, de officiële en niet-officiële scholen. Het Rijk (nu het onderwijs van de Vlaamse gemeenschap) dient onderwijsinstellingen te subsidiëren die niet door de gemeenschap worden 'ingericht'. Het is dus mogelijk om onderwijs te organiseren volgens een project met zelfgekozen specifieke pedagogische of levensbeschouwelijke uitgangspunten. Ook de keuze van onderwijsmethoden en het pedagogisch project (of de opdrachtverklaring) zijn in grote mate autonoom te bepalen. Overheidscontrole lijkt uitgesloten zolang de projecten niet in tegenspraak zijn met de democratische principes van de Belgische staat. Toch is het zo dat nieuw opgerichte scholen een erkenning vanwege de onderwijsinspectie moeten krijgen. De onderwijsinspectie doet haar werk op objectieve wijze.

Het Schoolpact beoogde dat het onderwijs dat niet georganiseerd werd door het Rijk, maar hoofdzakelijk door het vrije (katholieke) onderwijs een zekere vorm van overheidscontrole zou aanvaarden in ruil voor een gedeeltelijke (weliswaar verregaande) subsidiëring. Ten tweede had het als doel – en dit is belangrijk om het begrip pedagogische vrijheid goed te vatten – om elk schoolbestuur het recht te geven om in complete autonomie zijn pedagogische vrijheid uit te oefenen en daarbij pedagogische methodes te kiezen. De interpretatie van die pedagogische vrijheid verschilt naargelang de stakeholder. De inrichtende macht heeft soms toch de neiging om de vrijheid zo ver mogelijk in te vullen. De overheid beargumenteert dat deze vrijheid niet onbeperkt is, meer nog, dat deze beperkt moet zijn om het algemeen belang inzake kwaliteitsvol onderwijs te garanderen. Voer voor voortdurende interpretatie dus.

1.1.3 Belangrijke actoren op macroniveau

Het beleidsdomein 'Onderwijs en Vorming'

Het beleidsdomein 'Onderwijs en Vorming' is de overkoepelende naam voor de Vlaamse minister van Onderwijs, de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) en de organisaties die deel uitmaken van de Vlaamse onderwijsadministratie. De minister van Onderwijs zorgt voor de aansturing, de voortgangsbewaking en de evaluatie van het Vlaamse onderwijsbeleid.

Onder de organisaties van de Vlaamse onderwijsadministratie vallen het Departement Onderwijs en Vorming, dat de minister ondersteunt met diverse beleidsondersteunende taken, en agentschappen die het beleid uitvoeren. Dit zijn onder andere het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS), dat ook nauw betrokken was bij de ontwikkeling van de nieuwe minimumdoelen, het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGIO) en het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi), dat onder meer instaat voor de administratie en personeelszaken in verschillende onderwijsniveaus, de centra voor leerlingenbegeleiding, inspectie en begeleiding. De Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) is de strategische adviesraad voor het beleidsdomein. De Vlaamse Onderwijsinspectie (VOI) maakt ook deel uit van het beleidsdomein en heeft een belangrijke taak te vervullen die valt onder de verantwoordelijkheid van de Vlaamse minister van Onderwijs, namelijk de voortgangsbewaking en de evaluatie van het Vlaamse onderwijsbeleid. Tegelijkertijd zou ze een in essentie onafhankelijke en objectieveerbare positie moeten kunnen bekleden, zowel los van (politieke) druk vanuit het macrobeleid als neutraal ten aanzien van en niet beïnvloed door de verschillende onderwijsnetten. Het is echter niet eenvoudig voor de VOI om deze positie voortdurend te vrijwaren.

Het onderwijslandschap

De verzuiling draagt bij tot de complexiteit van het onderwijs in Vlaanderen. Er zijn drie netten: het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, het officieel gesubsidieerd onderwijs (omvat het gemeentelijk, stedelijk en provinciaal onderwijs) en het vrij gesubsidieerd onderwijs (met Katholiek Onderwijs Vlaanderen als grootste onderwijsverstrekker, maar waaronder ook de protestantse, joodse, orthodoxe, islamitische en de steiner- en frei-

netscholen vallen). Een onderwijsnet verwijst naar een representatieve vereniging van inrichtende machten of schoolbesturen, die dikwijls bepaalde verantwoordelijkheden van de lokale schoolbesturen overneemt, bijvoorbeeld voor het opstellen van de leerplannen¹. Op die manier staan scholen (in casu de inrichtende macht of het schoolbestuur) een deel van hun autonomie af aan de netten maar worden ze ook op een krachtiger wijze (juridisch, pedagogisch-onderwijskundig ...) vertegenwoordigd bij onderhandelingen met andere stakeholders in het onderwijs, de overheid, de vakbonden ...

Naar inrichtende macht onderscheiden we twee soorten scholen:

- Officiële scholen opgericht door of in opdracht van openbare besturen (gemeenschap, provincies, steden, gemeenten).
- Vrije scholen die ingericht zijn vanuit een particulier initiatief, bijvoorbeeld door een bisdom, kloosterorde, vzw, natuurlijke persoon ...

Naar financiering onderscheiden we twee soorten onderwijs:

- Het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap wordt volledig gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap. De algemene organisatie van zijn onderwijs gebeurt op grond van wetten, decreten en reglementen die rechtstreeks op het GO! van toepassing zijn.
- Het gesubsidieerd onderwijs ontvangt onder bepaalde voorwaarden subsidies van de Vlaamse Gemeenschap, meer bepaald weddentoelagen, werkingstoelagen en toelagen voor gebouwen.

Naar karakter onderscheiden we confessioneel en niet-confessioneel onderwijs:

- Confessionele scholen gaan uit van een godsdienst. In deze scholen is de keuze voor het levensbeschouwelijke vak niet vrij. In Vlaanderen is het overgrote deel van deze scholen katholiek.
- Niet-confessionele scholen zijn vaak methodescholen zoals steiner-, freinet-, jenaplan- en montessorischolen. In de praktijk kiezen deze scholen vaak voor cultuurbeschouwing met oog voor verschillende levensbeschouwingen of voor niet-confessionele zedenleer.
- Officiële scholen bieden tot het einde van de leerplicht de keuze tussen onderricht in een van de erkende godsdiensten en niet-confessionele zedenleer. De keuze gebeurt bij de inschrijving. Een verzoek tot vrijstelling is mogelijk, zodat de leerling de vrijgekomen lestijden kan besteden aan de eigen levens- of cultuurbeschouwing (bijvoorbeeld boeddhisme).

De representatieve verenigingen of koepelorganisaties, de pedagogische begeleidingsdiensten

De koepels vertegenwoordigen de onderwijsnetten en behartigen de belangen van hun leden (schoolbesturen/inrichtende machten), organiseren pedagogische begeleiding en nascholing en kaderen dit in de eigen visie. Ze nemen ook taken over van de schoolbesturen/inrichtende machten, zoals het opstellen van leerplannen. Er is een decretaal vastgelegde rolverdeling op het vlak van het ondersteunen en verder ontwikkelen van de onderwijskwaliteit tussen scholen, pedagogische begeleiding en inspectie. De school is uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van het door haar aangeboden onderwijs en de door haar gemaakte beleidskeuzes maar kan ondersteuning krijgen van de pedagogische begeleiding. Deze dienst is wel verantwoordelijk voor de kwaliteit van haar ondersteuning. De onderwijsinspectie is verantwoordelijk voor het kwaliteitstoezicht.

Op de websites van het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, het Katholiek Onderwijs Vlaanderen (KathOndVla), het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV) en het Onderwijs voor Steden en Gemeenten (OVSG) staan de overkoepelende pedagogische projecten. Daarnaast hebben veel scholen binnen elk van deze koepels hun eigen pedagogische project.

Vier koepels binnen het vrij onderwijs werken samen onder de naam Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (OKO): Federatie Steinerscholen, Vlaams Onderwijs Overlegplatform (VOOP), Raad van Inrichtende Machten van het Protestants-Christelijk Onderwijs (IPCO) en Federatie van onafhankelijke, pluralistische, emancipatorische methodescholen (FOPEM). Ze hebben elk een eigen pedagogisch project.

De Vlaamse onderwijsinspectie (VOI)

De Vlaamse onderwijsinspectie beoordeelt én stimuleert de kwaliteit en de kwaliteitsontwikkeling van het onderwijs. Ze inspireert zowel het onderwijsveld als het beleid op een betrouwbare, onafhankelijke en transparante manier. De ontwikkeling van elke lerende staat hierbij altijd centraal. Een belangrijk opdracht is het nagaan van de realisatie van het doelstellingenbeleid van de Vlaamse overheid. Daartoe hanteert zij het 'Referentiekader voor Onderwijskwaliteit' (rOK), dat de minimale verwachtingen van kwaliteitsvol onderwijs bepaalt. Het rOK is het resultaat van een samenwerking tussen de verschillende koepels en de onderwijsinspectie. Ook leerlingen, cursisten, ouders, schoolteams en